

Cách Thức Trị Gián Ít Độc Nhất

120-02-V

Barb và Clyde Ogg

Một số người thấy con gián là vội vàng chụp ngay lọ thuốc xịt bọ. Nhưng dùng lọ thuốc để xịt tức thời sẽ không giúp quý vị trị được gián một cách dài hạn. Các hóa chất trong hầu hết các loại thuốc xịt gián chỉ xua đuổi gián thôi. Sau khi quý vị xịt thuốc, gián sẽ tránh các vùng đã được xịt. Các loại thuốc xịt này chỉ làm cho gián trốn sâu hơn bên trong tường và khó trị hơn sau này. Để có kết quả tốt nhất, quý vị nên kết hợp nhiều phương pháp khác nhau để kiểm soát loài gián. Nhưng trước tiên, quý vị cần hiểu một chút về loài gián sống trong gia cư của chúng ta, những gì chúng cần để sinh tồn và những hành động nào quý vị cần thực hiện để loại trừ chúng.

Sống chung với gián: Có tệ lắm không? (Living with roaches: Is it so bad?)

Một số quý vị có vẻ không bị phiền hà bởi một vài con gián, nhưng có những lý do tốt để trị chúng. Loài gián ăn các mảnh vụn thức ăn và rác rưởi, và chúng có thể truyền các mầm bệnh khi bò trên quầy bếp, chén đĩa và muỗng nĩa sạch. Các mầm bệnh này có thể làm cho quý vị bị ngộ độc thức ăn và khiến cho quý vị cũng như gia đình bị lây nhiễm các bệnh khác. Một lý do khác cần quý vị quan tâm đến là một số người sống trong những nơi nhiều gián sẽ phát triển chứng dị ứng gây nên bệnh suyễn.

Các loài gián (Cockroach species)

Có bốn loài gián được tìm thấy trong các gia cư tại Nebraska: gián Đức (*Blattella germanica*, Hình 1), gián Á đông (*Blatta orientalis*, Hình 2), gián có sọc nâu (*Supella longipalpa*, Hình 3) và gián Mỹ (*Periplaneta americana*, Hình 4). Hai loài gián phổ biến nhất là gián Đức và gián Á đông. Gián Đức thường được tìm thấy trong nhà bếp và phòng tắm. Gián Á đông thường được tìm thấy nhiều hơn dưới hầm (basement) vì chúng thích những nơi mát, ẩm thấp, và chúng đôi khi được gọi là "waterbugs" ("bọ nước").

Gián sọc nâu có thể sống trong nhà bếp và phòng tắm, nhưng cũng có thể được tìm thấy trong phòng khách và phòng ngủ vì chúng ít cần nước hơn loài gián Đức. So với các tiểu bang miền Nam, Nebraska không có nhiều gián Mỹ nhưng chúng đôi khi được tìm thấy trong những ngôi biệt thự cổ có hệ thống sưởi bằng hơi nước. Gián Mỹ cũng được tìm thấy trong các ống cống.

Hình 1. Gián Đức
German cockroach.

Hình 2. Gián Á đông
Oriental cockroach.

Hình 3. Gián sọc nâu
Brownbanded cockroach.

Hình 4. Gián Mỹ
American cockroach.

Các thói quen của gián (Cockroach habits)

Gián hoạt động tích cực nhất ban đêm và sống theo nhóm. Ban ngày, chúng sống trong các kẽ nứt và khe hở tối tăm và ẩm thấp. Gián cũng thích quanh quẩn trên các mặt phẳng xốp như gỗ, giấy cứng (các-tông) và giấy— vì chúng có thể làm cho ẩm ướt các mặt phẳng này— và lôi cuốn các con gián khác đến các khu vực này. Gián ăn bất cứ chất gì hữu cơ — như các mảnh vụn thức ăn và mảnh vụn bánh mì, dầu mỡ, bông gòn và len, giấy cứng và keo dán giấy trên tường. Gián cũng cần nước tuy rằng loài gián sọc nâu có thể sống nhiều tuần lễ với rất ít nước. Gián thích sống gần các nguồn thức ăn và nước. Hãy cất thức ăn và nước, lúc đó gián sẽ khó sống hơn trong căn nhà của quý vị.

Tìm các khu vực có gián (Find problem areas)

Khi biết được quý vị có những loài gián nào, quý vị có thể biết tập trung các nỗ lực vào những gì cần làm. Hãy xem các hình ảnh. Tìm các nguồn sinh sản của gián bằng cách thanh tra và dùng những cái bẫy có keo để bắt gián. Vẽ sơ đồ của mỗi phòng và bắt đầu thanh tra. Dùng đèn bấm (đèn bin) và một cái gương nhỏ để nhìn được sau lưng hoặc phía dưới các thiết bị và tủ. Tìm gián sống hoặc xác gián, da gián (đã lột), trứng gián và phân gián nhìn giống như tiêu hạt. Nếu quý vị tìm thấy gián sống, hãy dùng máy hút bụi để hút gián và các chất bẩn của gián. Quý vị cũng có thể tìm được nơi gián ẩn nấu ban đêm bằng cách đi nhẹ vào một phòng tối và quan sát xem chúng chạy đi đâu khi quý vị bật đèn.

Bẫy có keo dính (Sticky traps)

Bẫy có keo dính là cách dễ dàng để xác định xem quý vị có loài gián nào và có được một khái niệm về số lượng gián trong nhà quý vị. Bất cứ bẫy có keo nào cũng tốt; những tấm bảng nhỏ có keo để bắt chuột có thể sẽ rẻ tiền hơn.

Bẫy bằng lọ (Jar traps)

Một bẫy khác rất rẻ và dễ làm là dùng lọ để bắt gián. Có hiệu quả tốt nhất là dùng một cái lọ không, sạch, bằng thủy tinh, cỡ một phần tư lít, có cổ. Hãy bôi một lớp dầu mỏng bên trong cổ của lọ. Để bẫy gián, hãy bỏ một miếng vỏ chuối khoảng 2 inch (2 phân rưỡi) vào đáy lọ. Ban đêm, khi gián ngửi thấy mùi vỏ chuối, chúng sẽ bò vào lọ. Nhưng chúng sẽ không bò ra được vì lớp dầu trơn bên trong cổ của lọ. Đối với gián Á đông, hãy dùng một mảnh khăn giấy để bọc bên ngoài lọ vì gián Á đông không bò trên mặt thủy tinh được để vào lọ. Sau khi quý vị đã bắt được các con gián, hãy đóng nắp lọ và bỏ vào tủ đông lạnh để giết chúng. Quý vị có thể đổ xác gián vào thùng rác bên ngoài căn nhà và dùng lại cái lọ. Khi số lượng gián quá đông, các lọ bẫy này sẽ bắt được gián dù cho không có vỏ chuối bên trong lọ.

Thanh tra mọi phòng (Inspect all the rooms)

Nhà bếp. Sự ẩm ướt, thức ăn và nơi ẩn nấu là những lý do mà gián Đức được tìm thấy trong nhà bếp. Hãy tìm trên sàn nhà, bên dưới và sau bồn rửa chén, bếp lò và các thiết bị khác. Thanh tra mọi kẽ hở tại các tủ và quây của nhà bếp. Đặc biệt quan sát các ổ nhỏ do gián để lại trên tường, trong tủ cất chén đĩa, gần các kẽ nứt và góc. Tại những nơi có nhiều gián, chắc chắn rằng nhiều con gián đã sống tại đây. Xem xét các cạnh trên trần nhà, đặc biệt bên trên các khu vực nấu nướng và rửa chén. Kiểm tra phía sau tủ lạnh và quanh cánh cửa. Kiểm tra kỹ lưỡng sẽ giúp quý vị tìm được những điểm sống ưa chuộng của hầu hết các con gián. Tập trung kiểm soát gián tại các điểm này.

Phòng tắm. Sự ẩm ướt có vai trò quan trọng tại nơi này. Hãy tìm những ống nước bị rỉ hoặc đổ mồ hôi vì chúng có thể làm cho nạn gián trầm trọng hơn. Kiểm tra bồn tắm và/hoặc vòi sen, và tìm những miếng gạch lót bằng gốm hoặc sợi thủy tinh (fiberglass) nào bị hở khiến cho nước rỉ vào phía sau tường. Kiểm tra lỗ rút nước và các lỗ thoát nước khi đầy của bồn vì gián cũng sẽ sống trong các nơi này.

Hầm nhà. Gián Á đông thường hay sống nhất dưới hầm nhà (basement) vì chúng thích nơi mát và ẩm thấp. Chúng thích các lỗ thoát nước ở sàn nhà, khu vực giặt giũ, phòng tắm vì độ ẩm thấp tại các nơi này. Hầm nhà ẩm thấp và hầm nhà có thảm lót từ đầu này sang đầu kia là những nơi đặc biệt đặt ra nhiều thử thách cho quý vị vì gián sống dưới thảm. Không như các loài gián khác, gián Á đông có thể sống và sinh sản bên ngoài cũng như bên trong căn nhà. Kiểm tra kiến trúc của hầm nhà xem có các kẽ nứt không vì gián sẽ vào nhà qua các kẽ này.

Các phòng khác. Gián sọc nâu không cần nhiều nước và đôi khi được tìm thấy trong các khu vực khô ráo hơn trong nhà, chẳng hạn như phòng khách và phòng ngủ. Trong các phòng này, hãy hút bụi các màn cửa và ghế, đặc biệt bên dưới các nệm lót và các kệ hở. Dọn sạch và chùi các kệ sách và lắc các quyển sách. Hãy nhìn phía sau các tranh ảnh. Kiểm tra các tủ quần áo, bàn gáiy, đồng hồ, ra-di-ô, máy stereo, máy điện toán, máy ti-vi – tức là bất cứ nơi nào ấm áp và tối tăm.

Giảm độ ẩm ướt (Reduce moisture)

Vì mọi loài gián cần sự ẩm ướt, biện pháp loại bỏ các nguồn gây ẩm ướt sẽ loại trừ được gián. Sửa chữa những nơi bị rỉ, bọc kín các ống nước lại và bít kín các kẽ hở quanh bồn rửa chén, bồn tắm và ống nước để ngăn ngừa không cho nước chui vào sau tường. Sửa chữa các kẽ bít quanh bồn tắm và vòi sen. Bít kín các kẽ hở quanh các quầy bếp và các gạch lót trên tường tại bồn rửa chén.

Giữ nhà bếp và phòng tắm càng khô ráo càng tốt. Lau chùi cho khô những nơi có nước vung vãi. Đừng để nước trong các khay lót các chậu cây hoặc trong khay hứng nước phía dưới tủ lạnh. Ban đêm, đổ khay nước của gia thú đi.

Loại trừ các nguồn thức ăn (Eliminate food sources)

Nhà bếp là nơi rất tốt cho gián Đức và gián sọc nâu vì ẩm áp, ẩm ướt và có nhiều thức ăn. Hãy giữ nhà bếp cho thật sạch và đừng để rơi rớt dầu mỡ, mảnh vụn bánh mì hoặc mảnh thức ăn ứ đọng bất cứ nơi nào.

Dời bếp lò và tủ lạnh, sau đó cọ rửa phía trên, chung quanh, bên dưới và sau lưng. Chùi rửa mọi mặt phẳng, đặc biệt giữa các quầy bếp và các thiết bị (tủ lạnh, bếp lò, v.v...). Chùi sạch các tủ chén bên trong và bên ngoài. Chùi sạch các đóm bản và phân của gián. Gián con ăn phân gián, do đó phân gián sẽ thu hút gián đến các khu vực này.

Cất mọi thức ăn, kể cả thức ăn cho gia thú, trong các vật chứa đóng chặt lại – loại ngăn được gián vào. Đừng để đĩa hoặc tô thức ăn gia thú trên sàn nhà qua đêm.

Rác rưởi sẽ thu hút gián. Hãy bỏ rác, cỏ hoặc lá cây và các thứ để tái chế biến vào những bao gói chặt lại. Đem bỏ mỗi ngày, tốt nhất vào buổi tối vì gián hoạt động mạnh vào ban đêm. Rửa và làm cho khô chén đĩa, muống nĩa, nồi niêu và chảo ngay lập tức và đừng để chén đĩa dơ trên quầy bếp hoặc trong máy rửa chén qua đêm.

Gián có thể sống bên trong miếng bít quanh cửa tủ lạnh nếu miếng bít bị hở. Hãy sửa chữa các kẽ hở này.

Loại trừ các nơi ẩn náu của gián (Take away their hiding places)

Gián sống chung trong những nơi chật hẹp. Đồ đạc bừa bãi tạo những nơi sống cho gián – do đó loại bỏ những nơi này là điều rất quan trọng. Đừng cất giữ các bao giấy, vật chứa, giấy cứng, tạp chí, báo, thùng hoặc quần áo trên sàn nhà hoặc đừng nhét các bao giấy vào giữa các thiết bị (bếp lò, tủ lạnh, v.v...) hoặc bên trong các tủ chén.

Nếu có những kệ hở trong tủ chén hoặc giữa các miếng gỗ của các kệ tủ, hãy chùi sạch, hút

bụi và bít kín lại bằng chất silicon. Tháo các ngăn tủ trong nhà bếp và kiểm tra bên trong khung của các ngăn.

Bít kín các kẽ hở nhỏ mà gián dùng để đột nhập căn nhà. Nếu quý vị sống tại một chung cư, hãy đặc biệt chú ý đến các bức tường giáp vách với phòng bên cạnh.

Sửa chữa các kẽ nứt và kẽ hở trên tường và sàn nhà dưới hầm. Quý vị có thể nhét một thanh gỗ vào kẽ hở để sửa cho nhanh. Che các lỗ thoát nước dưới hầm và sàn nhà bằng lưới cửa sổ. Đóng chặt các cửa sổ lại và bít kín các kẽ hở quanh cửa sổ bằng miếng chêm (weather-stripping).

Bít kín các kẽ hở quanh các ống nước, ga và sưởi, bên trong cũng như bên ngoài căn nhà. Đừng quên các kẽ hở quanh các dụng cụ chỉnh hệ thống sưởi, các ống thông hơi, các hộp điện và các trần nhà giả.

Thay thế các dải lót ở chân tường nếu thiếu hoặc hư hại.

Gián con sống trong những kẽ hở rất nhỏ. Trong những trường hợp không có kẽ hở hoặc kẽ nứt nào, gián Đức và gián sọc nâu có thể sống dưới các nhãn trên các hộp/lon thức ăn và chúng ăn keo dán nhãn. Để loại trừ nơi ẩn náu này, quý vị hãy tháo bỏ các nhãn hộp và dùng bút để ghi thay thế nhãn.

Bên ngoài, đem bỏ các đồ vật linh tinh và cắt bớt miếng che mặt đất gần căn nhà. Dời gỗ đốt và thùng rác ra xa căn nhà.

Diệt gián bằng các phương cách ít độc (Wipe out roaches using low toxic methods)

Tốt nhất là dùng phương cách ít độc nhất để trị gián. Sẽ là điều không hợp lý nếu quý vị để cho gia đình, gia thú và bản thân tiếp xúc với thuốc độc hại trong khi có sẵn những cách thức trừ gián ít độc hơn và hiệu quả tương tự.

Chúng tôi có liệt kê các phương cách trị gián, khởi đầu từ phương cách không độc đến phương cách độc hại hơn. Điều hợp lý là quý vị dùng phương cách không độc trước và nếu không có hiệu quả thì mới dùng đến các phương cách độc hơn.

Hút bụi. Biện pháp này có vẻ quá đơn giản ... nhưng lại hiệu nghiệm. Để làm giảm nhanh chóng số lượng gián mà quý vị tìm thấy sau tủ lạnh, bếp lò hoặc tủ chén, hãy dùng máy hút bụi để hút chúng. Dùng vòi hút là hiệu quả nhất. Khi hút xong, hãy tháo bao hứng, gói chặt lại trong bao ny-lông hoặc bao giấy, sau đó đem đi bỏ tốt hơn ở bên ngoài căn nhà. Hoặc quý vị có thể đặt bao đóng chặt này vào tủ đông lạnh vài tiếng đồng hồ để giết gián, sau đó bỏ vào thùng rác.

Dùng nhiệt độ nóng và lạnh khi cần. Nhiệt độ khắc nghiệt có thể giết chết gián. Để căn nhà của quý vị đóng đá vào mùa đông là một điều không hợp lý. Nhưng quý vị có thể giết gián ẩn náu trong các thiết bị nhỏ, bàn ghế hoặc các bao giấy bằng cách chỉnh nhiệt độ bên ngoài (dưới 20 độ F) trong nhiều ngày hoặc bằng cách đặt đồ vật có gián vào trong tủ đông lạnh nhiều tiếng đồng hồ.

Bẫy có keo hoặc bẫy bằng lọ. Bẫy sẽ làm giảm số lượng gián cho nên quý vị cần tiếp tục dùng bẫy tại những nơi mà trước đây quý vị đã bẫy được gián. Bẫy không thể diệt hết gián được do đó quý vị cần dùng một số phương cách khác.

Mối. Mối là tiến bộ lớn nhất trong vấn đề diệt gián trong những năm gần đây. Quý vị có thể mua mối diệt gián tại các cửa hàng bán dụng cụ, tiệm thuốc Tây, cửa hàng bán giá hạ, các trung tâm bán vật dụng trong nhà, các siêu thị và ngay cả trên mạng lưới internet. Mối có thuốc diệt gián được bán trong những bao ny-lông nhỏ hoặc có hình thức chất kem đặc (Gel). Mối được xem là an toàn cho môi sinh và không có nguy hại cho con người hoặc gia thú. Loại mối có tác dụng chậm là tốt nhất. Hãy dùng mối có các chất tác động chính là hydramethylnon, fipronil, boric acid hoặc

sulfluramid (xem Bảng 1). Chất tác động chính được in trên nhãn của sản phẩm.

Các hộp có mồi có thể được gắn trên tường nhưng quý vị nên thay thường xuyên vì khi hộp hết mồi thì gián sẽ ẩn náu bên trong hộp. Mồi như chất kem đặc rất có hiệu quả và có thể được đặt tại các lỗ hổng trong tường, kẽ hở và kẽ nứt – nơi mà các hộp mồi không vừa. Nếu mồi kem đặc bị ăn hết hoặc khô lại thì quý vị cần thay mồi mới.

Xin quý vị kiên nhẫn khi dùng mồi vì cần nhiều tuần lễ mới thấy được kết quả. Gián sẽ ăn mồi như là nguồn thức ăn nhưng quý vị phải loại trừ mọi nguồn thức ăn khác càng nhiều càng tốt trong thời gian quý vị dùng mồi để diệt gián. Một số gián sẽ ăn mồi và bị trúng độc; một số khác sẽ bị trúng độc khi ăn xác hoặc đốm bẩn của những con gián đã chết. Đừng dùng thuốc trừ sâu bọ hoặc thuốc chùi rửa gần những nơi có mồi vì các hóa chất này có thể xua đuổi gián đi xa mồi.

Đặt mồi tại những điểm ưa chuộng của gián – gần những nơi mà bầy có keo đã bắt được gián hoặc tại những nơi mà quý vị thấy có đốm bẩn hoặc phân của gián. Chọn nơi đặt mồi rất quan trọng. Đối với gián Đức và gián sọc nâu, hãy đặt hộp bầy cạnh tường và sát vào góc tường. Đối với gián Mỹ và gián Á đông, hãy đặt hộp bầy ở dưới hầm nhà (basement) gần các lỗ thoát nước trên sàn nhà hoặc ống cống hoặc tại những nơi ẩm ướt chật hẹp.

Bảng 1. Sau đây là các chất có tác động chính trong các loại thuốc diệt gián. Đây không là danh sách đầy đủ và mọi sản phẩm đều không có khắp toàn quốc.

Chất tác động chính	Ví dụ về tên các sản phẩm
abamectin	Avert Cockroach Gel Bait Avert Dry Flowable Cockroach Bait
boric acid	Blue Diamond Roach Food Niban FG Pic Roach Killer Gel Roach Free System
fipronil	Combat Quick Kill Formula Max Force Professional Roach Killer Gel Bait FC - with fipronil
hydramethylnon	Combat Roach Killing Gel Combat Source Kill Max Force Professional Insect Control Granular Bait Max Force Professional Roach Killer Gel Bait - with hydramethylnon Siege Gel Insecticide
sulfluramid	Raid Max Roach Bait

Phần (Bụi). *Silica* (kể cả các chất *silica dioxide*, *silica gel* và *silica aerogel*) và *diatomaceous earth* làm hư hại màng bọc có sáp của thân gián, khiến cho con gián co mình lại và chết. *Boric acid* là một chất bụi phấn a-xít có sẵn mà gián nuốt vào khi chúng tự chăm sóc. Chất này tác động như một chất độc cho bao tử nhưng lại là một trong những chất an toàn nhất để diệt gián chung quanh người và gia thú. Quý vị hãy tìm chất bụi phấn này (dusts) tại các cửa hàng bán dụng cụ, tiệm thuốc Tây, cửa hàng bán giá hạ, các trung tâm bán vật dụng trong nhà, các siêu thị và ngay cả trên mạng lưới internet (xem Bảng 2). Rải bụi phấn này thành lớp mỏng bên dưới tủ lạnh hoặc bếp lò và bên trong các khoảng trống (các lỗ hổng trong tường và quanh các tủ chén). Chỉ rải tại những khu vực nào mà trẻ con và gia thú không đến được.

Bảng 2. Sau đây là các chất có tác động chính trong các loại bụi phấn diệt gián. Đây không là danh sách đầy đủ và mọi sản phẩm đều không có khắp toàn quốc

Active ingredient	Examples of product names
boric acid	Borid Boric Acid Dust Perma-Dust Pressurized Boric Acid Dust Pic Boric Acid Roach Killer Gel Pic Boric Acid Roach Killer III Powder Roach Prufe Victor Roach Killing Powder
diatomaceous earth	Diatomaceous Earth Roach and Ant Killer D-E Dust Safer Ant & Crawling Insect Killer
silica (silica dioxide, silica gel and silica aerogel)	DeltaDust (also contains pyrethrins) Drione Dust (also contains pyrethrins) Safer Ant & Crawling Insect Killer (also contains diatomaceous earth) Tri-Die Pressurized Silica + Pyrethrin Dust (also contains pyrethrin)

Luôn luôn đọc và làm đúng một cách cẩn thận các chỉ dẫn ghi trên nhãn của sản phẩm. Chỉ dùng những sản phẩm nào có ghi là được dùng trong nhà (“In-home Use”). Danh sách liệt kê các sản phẩm không nhất thiết được Viện Đại Học Nebraska ủng hộ.

Tiếp tục kiểm tra (Continue to check)

Một khi quý vị kiểm soát được nạn gián, hãy tiếp tục dùng các bẫy có keo dính để theo dõi gián tái xuất hiện. Gián sanh sôi nảy nở nhanh chóng. Loại trừ được một vài con dễ hơn là loại trừ nhiều con gián.

Làm việc với một người chuyên nghiệp (Working with a professional)

Quý vị có thể thuê một nhà chuyên môn trừ gián để giúp đỡ, đặc biệt nếu gia cư quý vị có quá nhiều gián. Nếu cần dùng đến các thuốc trừ sâu thì các nhà chuyên môn đều đã được huấn luyện về cách dùng thuốc một cách an toàn. Nhưng họ vẫn có thể dùng đến các phương cách ít độc, như dùng mối, để kiểm chế nạn gián trong nhà của quý vị.

Nếu quý vị sống trong một gia cư có nhiều hộ và có quá nhiều gián, xin liên lạc với manager (nhân viên quản lý) của chung cư. Nếu quý vị không được đáp ứng thỏa đáng, xin vui lòng liên lạc sở y tế địa phương.

Các thông tin trong tài liệu này được tóm lược từ cẩm nang *Cockroach Control Manual*. Để biết thêm chi tiết về cách trị gián trong gia cư, xin vui lòng đọc cẩm nang *Cockroach Control Manual* tại địa chỉ internet sau đây: <http://pested.unl.edu/cockcom.htm>

Quý vị có thể mua một bản in của cẩm nang trị gián *Cockroach Control Manual* tại University of Nebraska Cooperative Extension in Lancaster County Extension Office, 444 Cherrycreek Rd, Lincoln, NE 68528-1507. (402-441-7180).